

УДК 378.147.227

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/73-2-52>**Оксана МАКСИМЕЦЬ,**

orcid.org/0000-0002-4833-5593

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри української мови

Закладу вищої освіти «Подільський державний університет»

(Кам'янець-Подільський, Хмельницька область, Україна) on_maksimec@ukr

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПРИ ВИВЧЕННІ МОВОЗНАВЧИХ ДИСЦИПЛІН

У статті йдеться про те, що сучасний етап розвитку суспільства корегує не лише наш спосіб життя та світосприйняття, а й особливості мислення та спілкування. Відповідно до цих викликів маємо нову парадигму освіти, яка передбачає розвиток не лише професійних навичок, а й формування у нашої молоді таких якостей як креативність та ініціативність, стресостійкість і гнучкість, здатність до критичного мислення, уміння розуміти емоції, наміри і мотивацію інших людей та свої власні, самостійність під час отримання нових знань, спроможність до ефективного міжособистісної та професійної комунікації. Такі уміння в освітній літературі окреслюють таким терміном як "soft skills". Серед м'яких навичок можна виокремити такі як здатність до плідної комунікації, колаборації, креативного та критичного мислення. Аналізовані навички ефективно можна опанувати під час здійснення певної практичної діяльності здобувачів вищої освіти. При формуванні саме таких умінь досить ефективними є використання методів інтерактивного навчання, що активно впроваджуються в освітній процес за допомогою інноваційних технологій. Окреслення основних інтерактивних методів розвитку soft skills під час вивчення мовознавчих дисциплін і є предметом дослідження нашої статті.

У статті ми наводимо перелік практичних завдань для розвитку комунікативної компетентності, що є ключовою, базисною щодо інших soft skills і яку можна розвинути за допомогою таких форм діяльності як рольова гра, кейс-метод та ін. Здатність студентів до колаборації, тобто опрацювання певних завдань колективно можна сформувані, застосувавши метод кооперативного навчання. Важливими навичками сьогодення також є здатність до критичного та креативного мислення, які можна розвинути теж за допомогою імітаційно-ігрових методів, проблемно-пошукових завдань, підготовки презентації тощо.

Ключові слова: soft skills, критичне мислення, креативність, колаборація, комунікація, інтерактивні методи та технології навчання.

Oksana MAKSYMETS,

orcid.org/0000-0002-4833-5593

Candidate of Philological Sciences,

Associate Professor at the Department of Ukrainian Language

Podillia State University

(Kamianets-Podilskyi, Ukraine) on_maksimec@ukr

INTERACTIVE METHODS OF FORMING SOFT SKILLS FUTURE SPECIALISTS WHEN STUDYING LINGUISTICS

The article states that the current stage of society's development corrects not only our way of life and worldview, but also the peculiarities of thinking and communication. In accordance with these challenges, we have a new paradigm of education, which involves the development of not only professional skills, but also the formation of such qualities in our youth as creativity and initiative, stress resistance and flexibility, the ability to think critically, the ability to understand the emotions, intentions and motivation of other people and their own, independence when acquiring new knowledge, ability for effective interpersonal and professional communication. Such skills are described in the educational literature by the term "soft skills". Soft skills include the ability to communicate effectively, collaborate, and think creatively and critically. The analyzed skills can be effectively mastered during the implementation of certain practical activities of higher education students. The use of interactive learning methods, which are actively introduced into the educational process with the help of innovative technologies, is quite effective in the formation of such skills. The outline of the main interactive methods of developing soft skills during the study of linguistic disciplines is the subject of our article.

In the article, we provide a list of practical tasks for the development of communicative competence, which is key, basic in relation to other soft skills and which can be developed with the help of such forms of activity as role-playing, case method, etc. The ability of students to collaborate, that is, to work out certain tasks collectively, can be formed by applying the method of cooperative learning. The ability to think critically and creatively, which can also be developed

with the help of simulation-game methods, problem-search tasks, presentation preparation, etc., are also important skills today.

Key words: *soft skills, critical thinking, creativity, collaboration, communication, interactive methods and learning technologies.*

Постановка проблеми. Сучасному етапу розвитку суспільства корегує не лише наш спосіб життя та світосприйняття, а й особливості мислення та спілкування. Відповідно до цих викликів маємо і нову парадигму освіти, яка передбачає розвиток не лише професійних, точних навичок, що пов'язані з діяльністю в галузі певних технологій та передбачають розуміння й знання конкретних професійних завдань, а й формування у нашої молоді таких якостей як креативність та ініціативність, стресостійкість і гнучкість, здатність до критичного мислення, уміння розуміти емоції, наміри і мотивацію інших людей та свої власні, самостійність під час отримання нових знань, спроможність до ефективної міжособистісної та професійної комунікації. Такі уміння в освітній літературі окреслюють таким терміном як “soft skills”, що враховує відповідні здібності, які умовно називають «4 C’s або 4 K» (critical thinking – критичне мислення; creativity – креативність; collaboration – колаборація; communication – комунікація) (Гуца, 2020: 29). При формуванні саме таких навичок досить ефективними є використання методів інтерактивного навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Soft skills (з англ. м’який, гнучкий) – це надпрофесійні навички, загальні (універсальні) компетентності, що дозволяють особистості ефективно взаємодіяти у різноманітних професійних та життєвих ситуаціях. Формування soft skills у майбутніх фахівців будь-яких спеціальностей є досить актуальною проблемою, оскільки саме такі уміння підсилюють професійні навички і відповідно є необхідною умовою для успішної професійної реалізації.

Необхідність формування гнучких навичок у здобувачів вищої освіти широко обговорюється у публікаціях зарубіжних та вітчизняних дослідників. Зокрема, у роботах P. Raciti, D. Shek було визначено, що навчання та розвиток м’яких навичок студента університету має бути пріоритетним завданням вищих закладів освіти, оскільки вони тісно пов’язані з особистим благополуччям, соціальною адаптацією та адаптацією до контексту роботи (Raciti, 2015; Shek et al, 2017).

Низка праць вітчизняних науковців присвячена дослідженню особливостей формування окремих універсальних навичок здобувачів вищої освіти (емоційний інтелект – В. Фурман

(Фурман, 2018); комунікативна компетентність – А. Комишан, Н. Стеценко та ін. (Комишан, 2022; Стеценко, 2016); самоосвітня компетентність – (Невмержицька та ін., 2018)).

Потрібно зазначити, що завдяки дослідженням стає очевидно, що розвиток універсальних здібностей у здобувачів вищої освіти – це відповідь на виклики часу, що пред’являються до фахівця у сучасному світі. Заклад вищої освіти поступово стає місцем, де можна не тільки набути фахових знань, але й відшліфувати універсальні навички. Але слід також зауважити, що шлях до комплексного впровадження розвитку soft skills в освітній простір є не досить простим і поки що відбувається на рівні окремих навчальних дисциплін. Це є не зовсім правильно та ефективно. Оскільки специфікою універсальних навичок є те, що цикл їхнього розвитку не можна обмежити контекстом лише кількома навчальними дисциплінами або тренінгом. Вони мають відшліфуватися протягом усього навчального процесу.

Метою статті є аналіз ключових «гнучких навичок» сьогодення, обґрунтування актуальності їх у підготовці сучасних фахівців, окреслення основних інтерактивних методів розвитку soft skills під час вивчення мовознавчих дисциплін.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основним, базисним компонентом soft skill є знатність до ефективних комунікацій. Насправді така навичка є досить важливою при підготовці майбутніх спеціалістів будь-якого профілю, має бути розвиненою під час опрацювання кожної теми, оскільки «саме комунікативна культура майбутніх фахівців дозволить не лише полегшити процес їхньої професійної адаптації, а й сприятиме ефективній реалізації знань, вмінь і навичок спілкуватися й досягати взаєморозуміння при виконанні професійних і соціальних функцій» (Максимець, 2020: 500]. Ми розглядаємо комунікацію як процес передачі, обміну інформацією (фактами, ідеями, поглядами, емоціями тощо) між двома або більше особами, спілкування за допомогою як вербальних так і невербальних засобів із метою передавання та одержання інформації (Максимець, 2022: 182). Важливим елементом опанування навичок комунікацій є набуття досвіду спілкування через інтерактивні методи навчання, спрямовані на взаємодію студентів між собою.

Одним із таких методів, який допомагає розвивати комунікативні уміння та налаштовує студентів до творчості та креативності може бути «рольова гра» (завдання: підготуйтеся до співбесіди з роботодавцем та змодельуйте таку бесіду). Досить вдало можна застосувати цей метод при вивченні теми «Культура української мови. Мовний, мовленнєвий, спілкувальний етикет». Наприклад вам потрібно змодельувати ситуацію вітання та провести комунікативну гру при якій окреслити парадигму мовних формул при вітанні з друзями, викладачами, ректором університету, священником. Або змодельувати рольову ситуацію та провести комунікативну гру «Зустріч із стейкхолдерами». З цією метою підготувати різні питання до роботодавців з метою з'ясування, якими професійними навичками, загальними компетентностями мають володіти їх співробітники, які перспективи щодо кар'єрного зростання в організаціях, які вони представляють, тощо.

Варто зазначити, що «Рольова гра допомагає спілкуванню, сприяє передачі накопиченого досвіду, одержанню нових знань, правильній оцінці вчинків, розвитку комунікативних навичок людини, її сприйняття, пам'яті, мислення, уяви, емоцій, таких рис як колективізм, активність, дисциплінованість, уважність, спостережливість» (Гарлицька, 2013).

При формуванні культури мовлення студентів, що є основою комунікативної діяльності, досить ефективним видом роботи під час проведення практичних занять є застосування метафоричних карт. Такий вид діяльності розвиває творче мислення та формує уміння продукувати різні за жанром тексти. Наприклад, за певним зображенням ми можемо запропонувати студентам, скласти кілька складних прикметників, придумати з ними речення, далі – текст.

Щоб виробити навички ефективних комунікацій на заняттях з української мови за професійним спрямуванням можна запропонувати студентам завдання із залученням кейс-методу. Дослідники кейс-методу не одностайні в визначенні цього терміну: одні трактують його як метод, другі – як технологію, треті – як прийом. Н. Волкова (Волкова, 2001) та Т. Кошманова (Кошманова, 2000) наполягають на назві кейс-метод, який сприяє розвитку критичної рефлексії, що вчить розв'язувати проблеми та критично до них ставитись. У процесі підготовки та реалізації кейсів відбувається активізація різноманітних можливостей особистості та групи в цілому, підвищується почуття відповідальності кожного студента та формуються необхідні професійні навички та особистісні якості

майбутніх фахівців (Максимець, 2003: 484). Студентам, при опрацюванні теми «Форми обговорення професійних проблем», можна запропонувати таке завдання: «Певна персона, що представляє інвесторів з США, які готові вкласти чималу суму на відновлення України, приїхала до вас на зустріч. Вам потрібно підготуватися до переговорів від результатів яких залежить чи отримаєте ви ці кошти та скільки саме. Ви маєте переконати його у необхідності реалізації проекту вашої команди та презентувати свої ідеї так, щоб йому сподобалися ваші пропозиції». Студенти, які розділені на кілька груп мають підготувати свої пропозиції і переконати інвесторів, представником від яких може бути викладач, що їх пропозиція найкраща. На думку Т. Гарлицької, «система використання мовних ситуацій на заняттях підсилює внутрішню мотивованість студентів, створюючи умови для вираження у мовленні власних думок, поглядів, передбачень, для виявлення фантазії та креативного мислення» (Гарлицька, 2013).

Щоб сформувати уміння працювати в команді, досить вдало можна застосовувати метод кооперативного навчання. Адже з умінням проводити ефективні комунікації тісно пов'язана навичка колаборації. У контексті таких умінь актуалізованою постає командна робота за різними схемами: робота в групах, мікрогрупах, парах. Наприклад на заняттях з «Академічного письма» при вивченні теми «Цілісність академічного тексту» ми можемо запропонувати студентам, які поділені на невеличкі групи, скласти текст за початковою тезою або розташувати речення в поданих абзацах відповідно до структури абзацу та визначити і аргументувати, яке з них заголовне речення, які підтримуючі.

Ключовою та необхідною м'якою навичкою сучасності є здатність до критичного мислення, тобто уміння розмірковувати та ефективно аналізувати інформацію. Адже сьогодні ми знаходимось у досить потужному інформаційному просторі. Важливим є те наскільки швидко та якісно ми можемо опрацювати, проаналізувати певну інформацію, уникнути та убезпечити себе від «фейків» та хибних відомостей. Здатність до такого аналізу можна здобути лише через практичне опанування. Серед основних методів розвитку зазначеної навички можемо назвати такі: постановка пізнавальних завдань, створення під час навчання проблемних ситуацій з протилежними поглядами для заохочення наших здобувачів до висловлення власних поглядів з обов'язковою аргументацією та доведенням, прохання проаналізувати ситуацію з позиції аргументів «за» –

«проти» тощо. Наприклад, при вивченні навчальної дисципліни «Академічне письмо» можна запропонувати студентам висловити свої думки з приводу академічної доброчесності та якими фундаментальними цінностями керуються ті здобувачі освіти, які відмовляються від недоброчесності. Як вони бачать вирішення цієї проблеми в закладах вищої освіти.

Для розвитку як комунікативних навичок так і творчого професійного мислення, що виражається у здатності критично мислити та аналізувати прогнозовані ситуації на виробництві, приймати усвідомлені рішення, а також ставити, розв'язувати і аргументувати завдання фахового спрямування доречно буде застосувати такий імітаційно-ігровий методом як ділова гра. Досить ефективним буде окреслений метод при вивченні такої теми як «Форми колективного обговорення професійних проблем» (завдання: змодельуйте мовленнєві ситуації під час ділової бесіди, використовуючи при цьому техніку Сократа; змодельуйте проведення ділової наради з метою вирішення виробничих проблем, ставлячи при цьому різні типи запитань; змодельуйте та проаналізуйте етап переговорів, при цьому спонукаючи співрозмовника до певних дій, використовуючи техніку перефраз). Саме під час опрацювання цієї теми студенти мають оволодіти прийомами діалогічного мовлення, мистецтвом аргументації та переконання під час проведення наради, дискусії, переговорів.

Не менш важливою м'якою навичкою, яка є також затребуваною у 21 столітті, є креативність як уміння творчо підходити до процесу створення та вдосконалення інформації, знаходити нові нестандартні рішення, змінювати своє мислення та поведінку залежно від ситуації, бути оригінальним у своїх судженнях.

Така навичка може бути розвинена за умови врахування індивідуально-психологічних особливостей студентів, під час створення умов вільного вибору видів навчальної діяльності та темпу засвоєння матеріалу, а також під час застосування різних підходів до оволодіння навчальним матеріалом (Гуца, 2020: с. 29).

Наприклад, на практичних заняттях з української мови за професійним спрямуванням під час

опрацювання теми, яка стосується вивчення документів щодо кадрово-контрактних питань креативне мислення розвиває завдання щодо створення власного резюме відповідно до сучасних вимог. Така вправа допомагає розвинути самосприйняття студента, усвідомлення його цінності на ринку праці та власних досягнень у вибраній професійній діяльності, активізує креативне мислення у створенні такого виду документації та оцінці власних здобутків. Крім цього можна запропонувати певні завдання, які окрім креативного мислення, можуть розвивати і навичку комунікації, а саме: виступити із презентацією професії, яку студент опанує в навчальному закладі. При цьому зробити історичний екскурс та дати відповідь на такі запитання: що спонукало Вас обрати таку професію? Наскільки ваша спеціальність важлива, актуальна сьогодні, у перспективі? Які ділові, моральні якості допоможуть вам у професійній діяльності? Ким Ви бачите себе у майбутньому?

Або запропонувати підготувати невеличку презентацію про себе (*elevator pitch*), що є обов'язковою при співбесіді з роботодавцем, яка б найяскравіше продемонструвала ваші професійні та особисті якості.

Такі завдання спонукають студентів до пошуку потрібної і нової інформації, активізують креативне та аналітико-критичне мислення.

Висновки. Таким чином, підготовка сучасних фахівців від вищої школи сьогодні вимагає оновлення змісту та методів навчання, що мають бути ефективними та прогресивними. Окрім професійних умінь наша молодь має опанувати й *soft skills*, що є досить важливим фактором успіху майбутніх фахівців. Серед гнучких навичок виокремлюємо такі як комунікація, колаборація, креативне та критичне мислення. Педагогічні умови та перспективи розвитку універсальних компетентностей пов'язані насамперед із зміщення акцентів в бік інноваційних методів та форм навчання, що містять потенційні можливості для розвитку гнучких навичок здобувачів вищої освіти. Саме інтерактивні методи і технології навчання є досить результативними та сприяють формуванню у майбутніх фахівців *soft skills*.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Волкова Н. П. Педагогіка : посіб. для студентів. Київ : Академія, 2001. 576 с.
2. Гарлицька Т. Комунікативний підхід як спосіб формування творчих здібностей майбутніх учителів англійської мови. URL: <http://naub.oa.edu.ua/2013/komunikativnyj-pidhidyak-sposib-formuvannya-tvorchyh-zdibnostejmajbutnihuchyteliv-anhlijskoji-movu/> (дата звернення: 25.02.2013).
3. Гуца Г. Місце і роль іноземної мови в формуванні *soft skills*. *Soft Skills – невід'ємні аспекти формування конкурентоспроможності студентів у XXI столітті* : матеріали міжвузівського науково-методичного семінару, 21 лютого 2020 р. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2020. С. 28–31.

4. Комишан А. І. Необхідність і доцільність формування та розвитку культури спілкування у майбутніх фахівців з вищою освітою. *Наукові записки кафедри педагогіки*. 2022. Випуск 50. С. 66–80.
5. Кошманова Т. «Кейс» метод в педагогічній освіті США. *Шлях освіти*. 2000. № 1. С. 22–24.
6. Максимець О.М. Формування навичок ефективних комунікацій в процесі мовної підготовки майбутніх фахівців. *Удосконалення освітньо-виховного процесу в закладі вищої освіти*. Мелітополь : ТДАТУ, 2020. Випуск 24. 590 с.
7. Максимець О.М. Формування мовнокомунікативних навичок у процесі підготовки майбутніх фахівців. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2022 р. № 84. С.1 81–186.
8. Максимець О.М. Кейс-метод як засіб формування мовнокомунікативних навичок. *Innovations and prospects in modern science : materials the 6 th International scientific and practical conference, Stockholm, Sweden, June 5–7, 2023*. P. 484.
9. Невмержицька О.В., Пагута М.В. Самоосвітня діяльність майбутніх фахівців в умовах інформаційного суспільства. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2018. Випуск 52. С. 360–363.
10. Стеценко Н.М. Комунікативна компетентність як складова професійної підготовки сучасного фахівця. *Педагогічний альманах*. 2016. Вип. 29. С. 185–191.
11. Фурман В.В. Розвиток емоційного інтелекту в професійному становленні студентів. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія Психологічні науки. Випуск 4. 2018. С. 155–160.
12. Raciti P. La medición de las competencias transversales en Colombia : una propuesta metodológica. 2015. URL: <http://sia.eurososial-ii.eu/6iles/docs/1444897404-DT34.pdf>
13. Shek D. T., Leung J. T., Merrick J. Paradigm shift in youth development : Development of “soft skills” in adolescents. *International Journal on Disability and Human Development*, 16(4), 2017. 337-338. doi:10.1515/ijdh-2017-7001

REFERENCES

1. Volkova N. P. (2001) Pedagogika: posib. dlia studentiv [Pedagogy: manual. for students] Kyiv : Akademiia, 576 s. [in Ukrainian].
2. Harlytska T. (2013) Komunikatyvnyi pidkhid yak sposib formuvannia tvorchykh zdibnostei maibutnikh uchyteliv anhliiskoi movy [Communicative approach as a way of forming creative abilities of future teachers of the English language] URL: <http://naub.oa.edu.ua/2013/komunikatyvnyj-pidhidyak-sposib-formuvannya-tvorchyh-zdibnostejmaibutnihuchyteliv-anhlijskoji-movy/> (data zvernennia: 25.02.2013) [in Ukrainian].
3. Hushcha H. (2020) Mistse i rol inozemnoi movy v formuvanni soft skills. [The place and role of a foreign language in the formation of soft skills]. *Soft Skills – nevidiemni aspekty formuvannia konkurentospromozhnosti studentiv u XXI stolitti : materialy mizhvuzivskyi naukovo-metodychnoho seminaru, 21 liutoho 2020 r.* Kyiv : Kyiv. nats. torh.-ekon. un-t, 2020. С. 28–31. [in Ukrainian].
4. Komyshan A. I. (2022) Neobkhidnist i dotsilnist formuvannia ta rozvytku kultury spilkuvannia u maibutnikh fakhivtsiv z vyshchoiu osvitoiu. [The necessity and expediency of forming and developing a culture of communication among future specialists with higher education]. *Naukovi zapysky kafedry pedahohiky*. Vypusk 50. S. 66-80. [in Ukrainian].
5. Koshmanova T. (2000) “Keis” metod v pedahohichnii osviti SSHA [“Case” method in pedagogical education in the USA] *Shliakh osvity*. № 1. S. 22–24. [in Ukrainian].
6. Maksymets O.M. (2020). Formuvannia navychok efektyvnykh komunikatsii v protsesi movnoi pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv. [Formation of effective communication skills in the process of language training of future specialists]. *Udoskonalennia osvitno-vykhovnoho protsesu v zakladi vyshchoi osvity*. Melitopol: TDAU, Vypusk 24. 590 s. [in Ukrainian].
7. Maksymets O.M. (2022). Formuvannia movnokomunikatyvnykh navychok u protsesi pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv. [Formation of language and communication skills in the process of training future specialists]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh*. № 84. S. 181–186. [in Ukrainian].
8. Maksymets O.M. (2023). Keis-metod yak zasib formuvannia movnokomunikatyvnykh navychok [The case method as a means of forming linguistic and communicative skills] *Innovations and prospects in modern science : materials the 6 th International scientific and practical conference, Stockholm, Sweden, June 5–7, P. 484.*
9. Nevmerzhytska O.V., Pahuta M.V. (2018). Samoosvitnia diialnist maibutnikh fakhivtsiv v umovakh informatsiinoho suspilstva. [Self-education activities of future specialists in the conditions of the information society]. *Suchasni informatsiini tekhnologii ta innovatsiini metodyky navchannia v pidhotovtsi fakhivtsiv: metodolohiia, teoriia, dosvid, problemy*. Vypusk 52. S. 360–363. [in Ukrainian].
10. Stetsenko N.M. (2016). Komunikatyvna kompetentnist yak skladova profesiynoi pidhotovky suchasnoho fakhivtsia. [Communicative competence as a component of the professional training of a modern specialist]. *Pedahohichniy almanakh*. Vyp. 29. S. 185–191. [in Ukrainian].
11. Furman V.V. (2018). Rozvytok emotsiinoho intelektu v profesiinomu stanovleni studentiv. [The development of emotional intelligence in the professional development of students]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnogo universytetu*. Seriiia Psykholohichni nauky. Vypusk 4. S. 155–160. [in Ukrainian].
12. Raciti P. (2015). La medición de las competencias transversales en Colombia : una propuesta metodológica. URL: <http://sia.eurososial-ii.eu/6iles/docs/1444897404-DT34.pdf>
13. Shek D. T., Leung J. T., Merrick J. (2017). Paradigm shift in youth development : *Development of “soft skills” in adolescents. International Journal on Disability and Human Development*, 16(4), 337–338. doi:10.1515/ijdh-2017-7001